

ДРТ–2018 г.

Беларуская мова

Варыянт змяшчае 40 заданняў і складаецца з часткі А (30 заданняў) і часткі В (10 заданняў). На выкананне ўсіх заданняў адводзіцца 120 мінут. Заданні рэкамендуецца выконваць па парадку. Калі якое-небудзь з іх выкліча ў Вас цяжкасць, перайдзіце да наступнага. Пасля выканання ўсіх заданняў вярніцеся да прапушчаных. Будзьце ўважлівыя! Жадаем поспеху!

Частка А

У заданнях часткі А можа быць 1 і **больш** правільных адказаў. У бланку адказаў пад нумарам задання пастаўце метку (х) у кожнай клетачцы, якая адпавядае нумару выбранага Вамі адказу.

A1. Адзначце словы (формы слоў), у якіх на месцы пропуску трэба пісаць літару **а**:

1) кар_спандэнт;	3) ш_рсцяны;	5) х_лады.
2) мн_ганацыянальны;	4) менедж_р;	

A2. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць літару **я**:

1) бал_рына;	3) верхн_зубны;	5) с_ржант.
2) м_ккваты;	4) л_сніцтва;	

A3. Адзначце словы (прыклады) з правільным напісаннем падкрэсленых літар **у–ў**:

1) аўл;	3) кантрольна_ўліковы;	5) прыехаў ўчора.
2) Аўстралія;	4) фаўна;	

A4. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць **апостраф**:

1) прэм_ера;	3) нізоў_е;	5) кар_ера.
2) дзярж_юрвыдавецтва;	4) трох_ярусны;	

A5. Адзначце словы (формы слоў), у якіх выдзелены гук падаўжаецца і на пісьме перадаецца падвоеным напісаннем адпаведнай літары:

1) сувя[з']ю;	4) ма[с]аж;
2) Пале[с']е;	5) алавя[н]ы.
3) сё[н']я;	

A6. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) міласэрдны;	3) хрышчоны;	5) колькастны.
2) выяздны;	4) выкладчык;	

A7. Адзначце словы, якія ў сваім саставе маюць **прыстаўку**:

1) абсалютны;	3) безыменны;	5) выконваць.
2) працяг;	4) дасканала;	

A8. Адзначце словы, якія трэба пісаць праз злучок:

1) (вагона) будаванне;	3) (ультра) гук;	5) (віцэ) консул.
2) (філ) фак;	4) (Доўнар) Запольскі;	

A9. Адзначце прыклады, у якіх лікі правільна запісаны словамі:

1) 50 – пяцьдзясят;	3) 20 – дваццаць;	5) 6 – шэсть.
2) 700 – семьсот;	4) 8 – восем;	

A10. Адзначце словы, якія трэба пісаць разам:

1) (высока) даходны;	3) (санаторна) курортны;	5) (звыш) магутны.
2) (адносна) спакойны;	4) (паўднёва) заходні;	

A11. Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя дзеясловы правільна запісаны ў неазначальнай форме:

1) загадваю – загадываць;	4) папярэджваю – папярэджваць;
2) даследую – даследваць;	5) намалюю – намаляваць.
3) падзякую – падзякаваць;	

A12. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 1-й асобы множнага ліку цяперашняга ці будучага простага часу маюць канчатак **-ым (-ім)**:

1) везці;	3) прыносіць;	5) вывучыць.
2) вязаць;	4) стаць;	

A13. Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя словы трэба пісаць разам:

1) вярнуцца (за) цемна ;	3) крыкнуць (на) бягу ;	5) (па) асенням у пахмурна.
2) паехаць (да) дому ;	4) апалі (з) верху клёна;	

A14. Адзначце прыклады, у якіх **не (ня)** з выдзеленымі словамі напісана правільна:

- 1) **не зашпіленае** паліто;
- 2) **не чакаючы** аўтобуса;
- 3) сцены **непабелены**;
- 4) **няспыненыя** грымоты;
- 5) **незавязаная** мною хустка.

A15. Адзначце сказы, у якіх правільна ўжыты падкрэсленыя часціцы **не, ні**:

- 1) Час настаў такі, што **ні** на хвіліну нельга прысесці.
- 2) Восень, жоўтым крылом **ні** махай: **ні** ўзляцець табе ўслед за зязюлямі.
- 3) **Не** магу **не** захапляцца паэзіяй Пімена Панчанкі: столькі ў ёй мудрасці!
- 4) Колькі б **не** старалася качка, а лебедзем не стане.
- 5) Як цябе **не** любіць, мой чароўны азёрны край!

A16. Адзначце словазлучэнні, якія адпавядаюць нормам беларускай літаратурнай мовы:

- 1) падобны да бацькі;
- 2) сумаваць па школе;
- 3) даглядаць за хворым;
- 4) дараваць брата;
- 5) убачыць на свае вочы.

A17. Адзначце сказы, у якіх правільна вызначаны **выказнік**:

- 1) Іван Уладзіміравіч Мічурын **ывывеў** больш за 300 гатункаў новых пладаваядных раслін.
- 2) **Чытаць** мяне навучыў тата.
- 3) Незвычайным лірызмам і вялікай мудрасцю **пранізаны** «Казкі жыцця» Якуба Коласа.
- 4) Аповесць «Стары і мора» – **эта роздум** Хемінгуэя пра месца чалавека ў свеце.
- 5) Раскідзістая груша-дзічка **была** чароўная ў пышным уборы са срэбнага інею.

A18. Адзначце аднастаўныя сказы:

- 1) Некалькі соцень штучных моў прыдумалі ў XVII стагоддзі.
- 2) Сяброўства даражэйшае за золата.
- 3) Гусі, шпакі, журавы, дружна дамоў вяртайцеся!
- 4) Многае ў прыродзе гаварыла пра надыход восені.
- 5) Салодка маўрыцца летнімі вясковымі вечарамі пад строкат цвыркуноў.

A19. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску **абавязкова** ставіцца працяжнік:

- 1) Два і два __ чатыры.
- 2) Пчаліны дом __ матрыярхат.
- 3) Бяроза __ не дуб, які і сто гадоў прастаяць можа.
- 4) Дзяцей выхаваць __ не грошы палічыць.
- 5) Васількі, вы __ краса маёй зямлі.

A20. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены **ўсе** знакі прыпынку:

- 1) На тэрыторыі Прыпяцкага запаведніка ёсць балоты, лугі, сасновыя, ды драбналістыя лясы.
- 2) Знакамітыя, мотальскія ручнікі здзіўляюць нас і тканымі ўзорамі, і вузельчыкавымі карункамі.
- 3) Ансамбль «Бяседа» ведаюць не толькі беларускія слухачы, але і аматары фальклору ў Швецыі, Германіі, Польшчы, Карэі.
- 4) Тратуары, сцэжкі, газоны – усё засыпана пухам тапаліным.
- 5) У вольны час мы разам з мамай чытаем, спяваем, або вышываем.

A21. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску (пропускау) трэба паставіць коску (коскі):

- 1) На паказе мод падлеткі паводзілі сябе зусім__ як дарослыя.
- 2) Чужыя дзеці, кажуць, растуць__ як на дражджах.
- 3) Расой__ нібы жэмчугам__ акроплены мурог.
- 4) Завыла працяжна і тужліва__ быццам воўк__ завіруха.
- 5) Бялюткія__ што сняжынкі__ падалі на дол вішнёвыя пялёсткі.

A22. Адзначце сказы, у якіх на месцы **ўсіх** пропускау трэба паставіць знакі прыпынку:

- 1) «Пятро__ сын мой__ зараз працуе__ не пакладаючы рук__ на будаўніцтве», – хвалілася суседка.
- 2) Падбздэраны цёплым сонейкам__ высвітвае__ ўдала прымасціўшыся на елачцы__ песні свае дрозд.
- 3) Накупаўшыся__ я прылёг на шэзлонг__ ужо прыемна цёплы__ і заснуў.
- 4) Акрамя куфра__ захаваліся ў бабкі Мані__ па мянушцы Шляхцяначка__ кросны.
- 5) Абмеркаваўшы некалькі кандыдатур__ хлопцы вырашылі прызначыць Васілька__ замест варагара.

A23. Адзначце сказы, у якіх ёсць пабочнае слова ці пабочны сказ (улічыце, што знакамі прыпынку пабочныя канструкцыі не выдзелены):

- 1) Адклад я ў гэтым нядаўна пераканаўся не ідзе на лад.
- 2) Шчырая ўсмешка і пшчотны позірк па-мойму вялікую сілу маюць.
- 3) Пры дарозе мусіць не спаць бяроза.
- 4) Я расчыняю ў ноч сваё акно: такі спакой, такая ў свеце ціша, што нават за вярсту чуто, як павучок калысачку калыша.
- 5) Шчаслівыя вядома за часам не сочаць.

A24. Адзначце складаназлучаныя сказы, паміж часткамі якіх не трэба ставіць знак прыпынку:

- 1) Як бэз цвіце і як ён пахне!
- 2) Змяркалася і збіралася на дождж.
- 3) Яшчэ, здаецца, толькі ўчора на дзіцячых арэлях матулі нас гушкалі а ўжо сягаем мы зараз у марак юнацкіх высока, як птушкі.
- 4) Нівы будуць каласіцца і валошкі красаваць.
- 5) У пачатку сакавіка то зіма-гаспадынька апошнія пярынкі выбівала то вясна дамоў птушак гукала.

A25. Адзначце складаназалежныя сказы, у якіх на месцы пропуску (пропускаў) трэба паставіць знак (знакі) прыпынку:

- 1) Першым беларускім пісьменнікам__ з якім пазнаёміўся кітайскі чытач__ стаў Янка Купала.
- 2) Дзе ціха бяжыць ручайка з празрыстай крыніцы лясной__ стаіць маладая калінка ў белым убранні вясной.
- 3) Ёсць дзіўнае хараство ў тых бялючкіх зімовых кілімах__ што віснучь-ззяюць хрусталём над занямелымі лясамі.
- 4) Ведаю, што__ калі я з надзейнымі сябрамі па жыцці іду, то не пакаўзнуся і не ўпаду.
- 5) Калі сцішаецца дзённая спёка__ і на луг вечаровы кладзецца туман, у вёсцы маёй старадаўнюю песню прыгожа выводзіць баян.

A26. Адзначце бяззлучнікавыя складаныя сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць двукроп'е:

- 1) Няма вясною камароў__ летам дрэнны ўкос будзе.
- 2) Няхай заўжды звяняць сцюдзёныя крыніцы__ няхай заўжды серабрацца чыстыя рэкі.
- 3) Хацеў заснуць__ не давалі думкі аб адказным даручэнні.
- 4) Школьнікі Старажытнай Грэцыі не баяліся крыху спазніцца на ўрок__ сонечны гадзіннік вельмі прыблізна паказваў час.
- 5) Падышоў да акна і бачу__ ідзе сапраўднае змаганне снегападу з лістападам.

A27. Адзначце правільныя сцверджанні ў дачыненні да пунктуацыі сказа:

Зёлкі₁ якіх у Беларусі расце больш за дзве тысячы відаў₂ з'яўляюцца сапраўднай крыніцай здароўя₃ і гэта зразумела₄ іх лекавыя ўласцівасці настолькі моцныя₅ што могуць часам забяспечыць поўнае пазбаўленне ад хваробы.

- 1) на месцы лічбы 1 трэба паставіць коску;
- 2) на месцы лічбы 2 трэба паставіць коску;
- 3) на месцы лічбы 3 не трэба ставіць знакі прыпынку;
- 4) на месцы лічбы 4 трэба паставіць працяжнік;
- 5) на месцы лічбы 5 трэба паставіць коску.

A28. Адзначце схему, якой адпавядае сказ з простаю мовай (улічыце, што знакі прыпынку ў сказе з простаю мовай не пастаўлены):

На маё пытанне пра іншыя назвы сакавіка сябар адказаў У нашай вёсцы сакавік называюць пазімнікам

- 1) А: «П».
- 2) «П, – а, – п».
- 3) «П», – а.
- 4) «П, – а. – П».
- 5) «П, – а: – П».

Тэкст да заданняў A29, A30, B1–B6

(1) Прапразаючы вострым носам байдаркі светла-зялёную сцяну чароту ды адштурхоўваючыся вяслом, Андрэй змог хуценька прабрацца ў ціхую неглыбокую рэчку, па якой, не спяшаючыся, і паплыў. (2) Праз нейкі час сярод забалочаных лугавін, хмызняку і нізкарослых дрэў перад ім адкрылася невялікае азярцо, акаймаванае чаротам. (3) Тут гняздзіліся балотныя курачкі, лысхі, чомгі, шматлікія кулікі і розныя качкі – крыжанкі, чырккі, ныркі. (4) Плывучы, хлопец добра чуў, як у чароце меладычна спяваюць, стараючыся пераймаць салаўя, сціплыя чарацянкі. (5) Дзе-нідзе яму даводзілася бачыць рэшткі шкарлупіння ад яек балотных і вадаплаўных птушак. (6) Андрэй разумеў, што гэта непрыгожыя сляды разбойніцкай дзейнасці балотнага луна. (7) Раптам на лісціку гарлачыка ён заўважыў чорную птушку, велічынёю з голуба. (8) То была чаротніца, якую называюць вадзяной, а таксама балотнай курачкай. (9) Усе блізкія і далёкія сваякі балотнай курачкі спрытна бегаюць па пяску, па траве, па дрыгве. (10) А яна, як і лысуха, можа і лётаць, і плаваць.

(11) Андрэй з цікавасцю назіраў за тым, як, прыкмеціўшы чалавека, уцякала ад яго балотная курачка. (12) Птушка адштурхоўвалася ад вады вялікімі лапамі з доўгімі пальцамі і шпарка махала кароткімі крыламі. (13) На паверхні вады за ёю заставаўся, паступова расплываючыся, малы ланцужок кругоў. (14) «Вось табе і курыца! Бегае па вадзе, нібыта футбаліст па полі», – засмяяўся хлопец. (15) Андрэй падумаў, што людзі, відаць, усё ж памылкова называюць курачкай эту дзіўную балотную птушку.

A29. Адзначце правільнае сцверджанне ў дачыненні да тэксту:

- 1) тэкст навуковага стылю;
- 2) тэкст афіцыйнага стылю;
- 3) тэкст мастацкага стылю;
- 4) тэкст гутарковага стылю;
- 5) тэкст публіцыстычнага стылю.

A30. Адзначце сродкі сувязі **10-га** сказа тэксту з **9-м** сказам:

- 1) А;
- 2) яна;
- 3) як;
- 4) і;
- 5) і – і.

Частка В

Адказы, атрыманыя пры выкананні заданняў часткі В, запішыце ў бланку адказаў. Кожную літару, лічбу пішыце ў асобнай клетачцы (пачынаючы з першай) па ўзорах, указаных у бланку.

Літару ё пішыце наступным чынам: [Ё].

B1. Знайдзіце ў **14-м** сказе тэксту слова, у якім ёсць гук [дж]. Запішыце гэта слова ў той форме, у якой яно пададзена ў **14-м** сказе.

B2. Утварыце і запішыце простую форму вышэйшай ступені параўнання прыметніка, падкрэсленага ў **13-м** сказе тэксту.

B3. Запішыце падкрэслены ў **2-м** сказе тэксту назойнік у форме роднага склону адзіночнага ліку.

B4. Запішыце падкрэслены ў **15-м** сказе тэксту займеннік у форме назойнага склону множнага ліку.

B5. Ад асновы дзеяслова, падкрэсленага ў **1-м** сказе тэксту, утварыце дзеепрыслоўе. Дзеепрыслоўе запішыце.

B6. У адным са сказаў **11–15** тэксту знайдзіце і запішыце сінонім да слова **борзда**.

B7. Знайдзіце ў прапанаваным сказе немэтазгодна (збытکوўна) выкарыстанае слова, якое парушае правільнасць маўлення. Запішыце яго ў той форме, у якой яно пададзена ў сказе:

На жаль, час не захаваў поўных звестак аб узнікненні горада Маладзечна, і ўсё ж, калі мы звернемся да гістарычных крыніц, абавязкова знойдзем пра яго шмат сапраўдных фактаў.

B8. Устанавіце сэнсавую адпаведнасць паміж падкрэсленымі ў сказах словамі і фразеалагізмамі. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. Паветра ў гарах чыстае – дыхай <u>уволю</u> .	1. Колькі душа пажадае.
Б. Дзядзька прыбавіў кроку, бо холад пачаў пранізваць <u>наскрозь</u> .	2. Усёй душой.
В. Алець <u>моцна</u> крыкнуў і ў адказ пачуў такое ж гучнае рэха.	3. Да касцей.
Г. Даўно і <u>шчыра</u> люблю цябе, Нарач.	4. Душа нараспашку.
	5. На ўвесь голас.

B9. Вызначце, якімі часцінамі мовы з'яўляюцца падкрэсленыя ў сказах словы, і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. На лаўца <u>і</u> звер бяжыць.	1. Злучнік.
Б. Жыта хваляць за каласы, <u>а</u> чалавека – за душу.	2. Займеннік.
В. Каб праверыць, ці не схаваў субяседнік у руцэ якога каменя, людзі <u>некалі</u> пры сустрэчы віталіся за руку.	3. Прыназоўнік.
Г. У вясковым музеі мне асабліва спадабаўся ручной работы стэлаж, які стаяў <u>насупраць</u> шафы, такой жа старадаўняй.	4. Прыслоўе.
	5. Часціца.

B10. Вызначце спосаб утварэння прыведзеных слоў і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

А. Размова.	1. Прыставачны.
Б. Зацішны.	2. Суфіксальны.
В. Вылечыць.	3. Прыставачна-суфіксальны.
Г. Бяздоннасць.	4. Бясуфіксны.
	5. Постфіксальны.